

ZA ZAKLJUČEK

ZAKLJUČEK

Izseljenska problematika v današnjem močno dinamičnem svetu, zlasti pa v Evropi, ki se združuje, pridobiva pomen. Soočata se dva ekstrema. Na eni strani je staranje prebivalstva v razvitem svetu, na drugi demografska eksplozija v nerazvitem svetu. Mobilnost prebivalstva, v mešanici procesov nacionalnega, političnega in ekonomskega osveščanja, uspešnih in neuspešnih razvojnih politik, dobiva razmere, ki jih je ponekod mogoče le s težavo nadzorovati.

Svetova sta v tesni povezavi. Primer argentinskih Slovencev dokazuje, da je asimilacija nezadržna in ne glede na njeno hitrost so imigranti lojalni državljani s pozitivnim prispevkom k razvoju družbe.

Najvidnejši razlogi za preseljevanja so posledica vojn, v mirnem času napak v razvojni politiki, nedemokraciji institucij in osnov državnega ustroja, tekočih napak, neenakomernega gospodarskega razvoja itn. Napake v gospodarski politiki, zlasti razvojni, so trn v peti. Danes politika preveč pozablja, da mnogi mladi v Sloveniji razmišljajo o tem, da bi odšli. To je znak, da ni vse v redu, znak tako političnim subjektom, v prvi meri strankam, zlasti pa volivcem.

Multinacionalne države se soočajo z oteževalno okoliščino, da morajo usklajevati večkrat nasprotujoče si zahteve narodov in narodnosti. Tudi napake v dnevni politiki se v multinacionalnih ali multietničnih državah še bolj potencirajo. Poleg že klasičnih političnih in ideoloških oblik, neskladja dobivajo še oblike rasnih in etničnih spopadov, ko se napetosti dnevne politike posplošujejo, tj. predstavljajo na etnične osnove. Preprečiti takšne deviacije je mogoče na dva načina: *Prvič*, zapreti vrata priseljevanju in *drugič*, narodnostne manjšine in priseljence drugih etničnih izvorov integrirati v večinsko družbo.

Na žalost se največkrat dogaja prvo, in "ko kriza vstopi na vrata, emigrant leti skozi okna". Tudi Slovenska politika se "trudi", da imigrantom, željnim, da s svojim delom prispevajo k napredku družbe in lastnem socialnem vzponu, kar najbolj oteži vključevanje v družbo. Tudi slovenska politika ne poskuša dojeti, da lahko z dodelitvijo pravic emigrantom pridobi zvestega

državljana, ki bo nagradil novo domovino z integracijo ali celo asimilacijo. V preučevanju argentinskega primera smo prišli do ugotovitve, da ne glede na to, da je argentinska pomoč imigrantom bila največkrat deklarativna, kajti v ekonomski praksi so bili močno izkoriščani za bogatenje elit, v politični praksi pa so služili pogosto kot "živalska drhal" za zadovoljevanje ciljev demagoških in populističnih politikov, perpetuiranih na oblasti, iz generacije v generacijo, od "prijatelja do prijatelja", od kaudilja do kaudilja.

Največji problem v modernih časih niso emigranti, temveč emigranti brez dokumentov, potisnjeni na rob življenja, ponižani in odstranjeni. Država najlažje nadzira imigrante, če jim s široko roko legalizira bivanje in tistim, ki želijo, tudi dodeli državljanstvo. *Ti novi državljani so hvaležni in prispevajo pomemben delež k družbenemu razvoju, verjetno po svojih možnostih celo več kako "avtohtoni"* Najbrž je to presenetljiva, a tudi najvrednejša ugotovitev iz preučevanja argentinske zgodovine imigracije.

V Argentini imigranti niso nikdar imeli v kriminalu večjega deleža kot Argentinci. Med slovenskimi imigranti so kriminal ali druga deviantna obnašanja skorajda neznani. Med nekaterimi skupnostmi, npr. bolivijsko, čeprav zelo številno, je "z lučjo pri belem dnevu" treba iskati tiste, ki bi se znašli v policijskih arhivih. In vendarle bolivijski delavci delajo za najnižjo mogočo plačo na delovnih mestih, ki jih tudi v najtežjih časih Argentinci le redko sprejemajo, pogosto v suženjskih razmerah v tovarnah (argentinskih, korejskih lastnikov ...), po šestnajst ur na dan, jedo in spijo ob strojih, zato da bi si prihranili nekaj borih sto dolarjev, s katerimi bi si v bolivijskih hribih kupili hišico in gojili koko, koruzo ali banane.

Procesi integracije ubirajo različne poti. Zgodovina je ohranila spomin na številne nasilne oblike raznarodovanja. Nekaterim je uspelo, večjemu delu pa ne. Primer neuspešnega raznarodovanja imamo kar v lastnih vrstah, ko majhnega slovenskega naroda kljub tisočletni germanski prevladi, osemdesetletni italijanski, pa še ob starojugoslovanski kraljevi politiki ni uspelo utopiti v večinsko kulturo. Primeri "uspešnega" raznarodovanja so povsod po Evropi, tudi ob sami zunanji slovenski meji. In poduk? Da je le nacionalno-politična in ekonomska suverenost garant za ohranitev identitete. Ni nujno, da je ta v obliki enonacionalne države. Toda nujna je popolna svoboda odločanja ali soodločanja s kompromisi.

Argentinski proces oblikovanja nacije iz nekdanjega konglomerata evropskih kultur je primer oblikovanja nacionalnega čuta, ki uspešno požira in premleva kulture, ki se na teh tleh izkrcajo. Asimilacija slovenskih izseljencev je drobec tega procesa.

V emigracijski družbi se vprašanje izseljevanja zlasti pojavlja, ko družba išče nove poti in opravlja revizijo preteklosti. Ta trenutek refleksije se približuje Sloveniji.

Na drugi strani se v imigracijski družbi vprašanje priseljencev postavlja v trenutku, ko prišleki ne kažejo želje po hitri asimilaciji v novo okolje. Kot smo opazili, je Argentina vedno integrirala imigrante v svojo

kulturo. Že preprosta primerjava asimilacijskih instrumentov, čaščenja nacionalnih simbolov (zastava, himna) in občutkov gre v prid Argentini in na rovaš Slovenije. Toda na drugi strani se pojavlja vprašanje: ali je pomanjkanje čaščenja teh simbolov uvod v izgubo identitete? Ali nasprotno, ali je več "patriotizma", čaščenja zastave, resnično razlog za večjo srečo?

Argentino je leta 2000 zapustilo 87.000 oseb več, kakor je vanjo prislo, naslednje leto zaradi atentata v New Yorku malo manj (63.000), leta 2002 pa že rekordnih 90.000 oseb. Podoben pa je ritem tudi v prvih mesecih leta 2003. Od leta 2000 je emigriralo že 260.000 Argentinec. Število je dejansko še višje, saj je iz ZDA odšlo 29.000 ljudi v strahu pred migracijskimi organi. Med vojaško diktaturo 1976–1983 je Argentino zapustilo letno "le" trideset ali štirideset tisoč oseb (uradno).

Torej je Argentina od nekdanje imigracijske države postala emigracijska. Vse to gre pripisati napakam v vodenju družbenega razvoja. Argentinci odhajajo ne samo zaradi gospodarske krize, pač pa tudi zato, ker ne vidijo prihodnosti.

Slovenija ima malo prebivalcev, mnogi trdijo, da je njena "kritična masa" prenizka za hiter gospodarski razvoj. In če je človek največje bogastvo družbe, je logično tudi spoznanje, da je Slovenija potencialna imigracijska država. Če Sloveniji uspe stopiti na pot hitrega razvoja, kar je zaželeno ob vključitvi v Evropsko skupnost, je razumljivo, da bo potrebovala delovno silo, ki je v svojih vrstah ne more priskrbeti. Ali o tem razmišlja dnevna politika?

Ali je lahko Argentina prihodnji izvor novih slovenskih državljanov, ki bodo prispevali k njeni demografski in gospodarski rasti?

V prelomnem trenutku se demografska politika sooči tudi z vprašanjem, ali privablja lastne izseljence in njihove potomce. Imigracijske države kot Avstralija ali ZDA najraje vidijo tiste s kapitalom. To ni lahko, kajti kapitalu so vrata bolj ali manj odprta vsepovsod, kapital pa ne pozna patriotizma. Demografska politika se torej lahko opre le na povprečnega državljana, ki pa ima le svoje roke, mladost in zdravje, dokler ga ima. Zato ne preseneča, da je na drugem kontinentu avstralska vlada vse bolj na udaru lastne družbene znanosti in zlasti gospodarstva zaradi "zgrešene migracijske politike". Tudi v tej državi ima Slovenija veliko svojih izseljencev.

V takih okvirih se nato postavlja vprašanje, ali je izseljevanje negativen ali pozitiven pojav. Odgovoriti absolutno je težko, po vsej verjetnosti pa tudi napačno. Vsekakor obstajajo številne kombinacije "dobrega in slabega". S stališča posameznika je izselitev negativna, če v novem okolju ni tega, kar je iskal in česar tudi v prvotnem okolju, v katerem je rojen, ni našel. Z narodnega stališča pa je izseljevanje negativno, ker odhajajo sonarodnjaki, ki bi lahko dali pomemben prispevek k razvoju.

Za posameznika ima izselitev smisel, ko se mu uresničijo želje, ki jih v domovini ni mogel oživiti. Z narodnega stališča pa je izseljevanje pozitivno, ko razbremeni težave, ki jih primarno okolje ne more razrešiti, pa še, ko (in če) izseljenci postanejo vezni člen med staro in novo domovino.

Ne glede na vse to je v srži izseljevanja upanje, predvsem upanje posameznika. Dolgoročno gledano je vsak izseljenec izgubljen za sredino, ki jo zapušča. Toda kaj je to v srži slovenske mentalitete, da v preteklosti odgovornim ni bilo vedno mar za dejstvo, da Slovenci odhajajo v svet? Del odgovora je v političnih sporih in kratkovidnosti vladajoče strukture, vendar to ni dokončna obrazložitev.

Vzroki izseljevanja so veliko bolj zapleteni, kakor je videti na prvi pogled,⁴⁴⁴ pozitivni in negativni rezultati pa so le ekstrem veliko širše palete. Kateri naj bi torej bili elementi slovenskega eksodusa v Argentino?

1. *Političnoekonomski razlogi za izseljevanje* Slovenci so se iz slovenskih in narodnostno mešanih pokrajin izseljevali zaradi političnoekonomskih razlogov. V avstro-ogrskem cesarstvu in Kraljevini Italiji je slovenska etnija bila v podrejenem političnem in zato tudi v podrejenem ekonomskem položaju. Niso ji bili dani objektivni pogoji narodnostnega in osebnega razvoja zaradi pripadnosti etnični manjšini. Politična neemancipiranost je pogojevala gospodarsko podrejenost. Slovenci so se izseljevali, da bi se rešili političnega pritiska, ki jim ni omogočal dostojnega ekonomskega položaja. To je bila politika raznarodovanja in ozemeljske ekspanzije prevladujočega naroda, saj je Slovenca nadomestil pripadnik drugega naroda.

Izseljevanje v Argentino je bilo "izseljevanje na slepo", loterija. Izseljenec je razrešil svoj položaj le kratkoročno. Položaj izseljenca je bil v tesni povezavi z ekonomskim razvojem Argentine. Ker je raven razvoja v Italiji in Sloveniji dosegla v zdajšnjem trenutku višjo stopnjo od argentinske razvojne stopnje, torej je Argentina absolutno (in pogosto tudi relativno) zaostajala za razvojem Slovenije in Italije, so dolgoročni rezultati izseljevanja za posameznika in njegovo potomstvo negativni.

2. Velika večina izseljencev se je že v prvi generaciji asimilirala. Ustanavljanje društev in šolskega sistema je proces zavrlo, ni ga pa preprečilo. V drugi in tretji generaciji se je izvorna kultura spremenila v "folklorno slovenstvo", kar pomeni ohranjanje tradicije in odnosov z domovino, ne pa kulture in jezika kot njenega najpomembnejšega sestavnega dela. Dokler so društva imela socialno funkcijo, je tudi članstvo v njih bilo množično. Ko so izseljenci dosegli zadovoljivo socialno raven, so se povezave z društvom in rojaki redčile. Etnični izvor in društvena organizacija se tako nista pokazala kot zadovoljiv element ohranjanja nacionalne identitete. Nova kultura se je

444. Ne bi smeli zapostaviti tudi psiholoških vzrokov. Namreč slabi odnosi v družini, nemalokrat nedemokratično ali nespoštljivo obnašanje družinskih poglavarjev, je marsikaterega pognalo ne samo od doma, temveč tudi čez morje. Verjetno bi še tradicionalnim odnosom lahko pripisali precejšen delež vzrokov za izseljevanje. Izseljenci, ki so psihično in fizično trpeli v svoji stari domovini, za sabo pa pustili lakoto in slabe odnose, so bili lahek plen asimilacije v novi sredini.

pokazala močnejša in je kulturo prišleka v prvi fazi absorbirala, amalgamirala, in v končni fazi tudi integrirala ali celo substituirala. Proces niso mogle popolnoma zamrzniti niti tako različne skupnosti, kot so židovska, kitajska in korejska, kljub močnim mehanizmom samoohranjanja.

Za prvotno domovino je zato večina teh izseljencev izgubljena. "Povratak potomcev" ali pravilneje, preselitev novih generacij v Slovenijo je težje, ker ne znajo jezika in ker so ohranili zelo malo kulturne dediščine. Na drugi strani je na dlani, da se Slovenija ni osvobodila neracionalnega nacionalizma, šovinizma in rasizma. Čeprav je nacionalizem v nekaterih trenutkih pomemben element nacionalnega osveščanja in ohranjanja, pa je v trenutkih, ko se družba čuti dovolj močna, da se ubrani "raznarodovanja", "trda" politika anahronizem in bumerang. Že prvo sliko je moč dobiti z vpogledom v zakon o državljanstvu. Zdaj veljavni slovenski ne deluje v korist pozitivnemu demografskemu razvoju. Argentinski primer je vredno preučevati zaradi odgovora, kako integrirati milijone priseljencev, ki naj bi bili potencialni sovražniki nacionalni identiteti, so pa v resnici prispevali k njeni rasti. Priseljenci so pokazali hvaležnost skupnosti, ki jih je sprejela odprtih rok in jim dala (enake?) možnosti razvoja. Družbo priseljenci nagrajijo z integracijo, svoje korenine pa ohranjajo v obliki "folklore". Družba je pridobila z "multietničnostjo" in "multikulturnostjo", čeprav s časom v vse bolj rudimentarnih ali stiliziranih oblikah. Priložnost pa se pojavi na drugi strani: vlaganja, mednarodna trgovina in dobiček – saj je to tudi skrajni cilj vseh gibanj. Sicer so rezultati tudi tukaj lahko enostranski kot v argentinskem primeru, kjer so od odpiranja gospodarstva imeli koristi samo tuji in domači posamezniki, domače elite in mednarodni kapital.

3. *Upiranje asimilacij* v novi sredini je učinkovitejše, ko obstajajo posebni motivi za to. V povojni generaciji (slovenskih, a pred tem tudi italijanskih, nemških ...) izseljencev v Argentini se je kot takšen motiv pokazal enoten politični cilj: z ideološko-politično kohezijo (čeprav pogosto na vprašljivih konceptih) zavreti asimilacijo emigracije in ustvariti dvojezičnega izseljenca, ki je sposoben vključiti se v argentinsko in slovensko družbo. Možnosti takega posameznika so se podvojile, toda v srži koncepta ni bila vključitev v argentinsko družbo, temveč vzgoja "novega rodu", ki bi kolektivno povedel "križarsko vojsko na povratak v domovino in v dokončno politično zmago".

Nasprotno pa samo (individualna) želja po vrnitvi in prepričanje, da je izselitev začasna, ni pokazala kot dovolj močan element za ohranjanje nacionalne identitete. Osebni motiv ni odločilnega pomena, je pa osnovni pogoj. Zato tam, kjer osebne motivacije ni bilo, tudi politično-ideološkemu argumentu ni uspelo ohraniti slovenstva. Zato celo med povojnimi društvi prihaja do absolutne stagnacije članstva in relativnega upadanja v primerjavi z novimi rojstvi. Za ohranitev nacionalne identitete, ali vsaj dvo-nacionalne, sta potrebna močan osebni motiv in zunanji kohezivni, "korporativni" dejavnik, ki žene skupnost proti cilju. Politično vodstvo

povojne slovenske emigracije v Argentini se zato z vsemi močmi upira depolitizaciji, deideologizaciji, kompromisu in asimilaciji, kajti ta pomeni krhanje ostrice in izgubo "vnetega križarja", brez katerega ni uresničitve postavljenega cilja. Ideologija bije odločilni boj proti asimilaciji in njen največji sovražnik je čas.

4. Večina slovenskih izseljencev, ki jih imenujemo sicer nekoliko nenatančno "ekonomska emigracija", s katero mislimo na predvojne izseljence, čeprav socialno izvirajoč iz istega sloja, tj. kmečkega, manj iz delavskega, je v Argentini bila močno politično razdeljena. Emigracija ni imela najnižjega mogočega *enotnega programa*, okoli katerega bi se združevala. Politične razlike (liberalne, klerikalne, socialistične, komunistične, informbirojevske ideje) so bile v vseh obdobjih odločilen element odmikanja od skupnosti in pospeševalke asimilacije. Politične razlike so bile eden tistih elementov, ki je negativno vplival na povezavo in ohranjanje nacionalne identitete.

5. Ne glede na to, da je asimilacija priseljencev za imigrantsko državo pomembna zaradi "homogenizacije" družbe, povsod *asimilacija ni bila hitra in neboleča*. Zveni nenavadno, toda dlje ko se imigracija upira asimilaciji, večje težave ima v novi sredini. V skrajnih primerih se oblikuje enklava ali geto, ko se prišleki po lastni želji ločujejo od okolice, ki jo zato tudi ta zavrača. Razvoj tako ločene sredine postane vprašljiv in prerašča v potencialno eksplozivno družbeno temo.

6. Pri vsem tem "kuhanju" novega Argentinca so *društva predstavljala močno zavoro asimilaciji*, predvsem v prvi generaciji. Skoraj nemogoče je srečati Slovence iz prve generacije, še manj pa iz druge ali tretje, ki bi ohranil nedotaknjeno slovenstvo brez društva. V temelju se je bil neenakopraven boj za priseljence med društvom izseljencev in novo sredino. Nova sredina je hotela priseljenca asimilirati, društvo pa njegove etnične karakteristike ohraniti. To je bil boj Davida in Goljata. Boj sicer še ni končan, toda Davidu pešajo moči. Moč društev objektivno upada. Po vsej verjetnosti bodo društva, ki se jim uspe prilagoditi novim razmeram, dobila novo vlogo. Ta pa po vsej verjetnosti ne bo več "boj za ohranjanje slovenstva", boj, ki je vnaprej izgubljen, ne gleda na to, koliko generacij izseljencev se bo upiralo. Poslanstvo društev bo po vsej verjetnosti v povezovanju Slovenije in Argentine, manj pa "Slovencev" s Slovenci.

7. Argentinska sredina se je *zavestno organizirala, da bi asimilirala priseljence*. Njen prvi cilj je bil pospešiti lasten gospodarski razvoj z uvozom zdrave in mlade delovne sile, po drugi strani pa "ublažiti špansko kulturno nasledstvo", kot pričajo ideje politikov in mislecev 19. stoletja. Argentinski nacionalistični in patriotski duh je bil dovolj močan, da je brez odlašanja absorbiral večino imigrantov, politični in izobraževalni sistem pa tako

ustrojen, da je nove generacije vzgajal v enonacionalnem duhu, kulturo očetov pa pretvarjal v "folkloro". Omogočil je imigrantu popolno integracijo v novo družbo in mu dal občutek enakosti. Toda ali je to rezultat, ki so ga hoteli doseči?

8. *"Ekskluzivistična politika miniranja"* opozicijskih vrst je v Argentini pripeljala do zloma celotne družbe, tj. vseh njenih komponent, politično-demokratskega sistema, gospodarskih osnov ter moralnih vrednot. Če je politično ureditev mogoče urediti z dogovorom, če je gospodarsko mogoče okrepiti s tujo pomočjo in mednarodnimi krediti, je proces moralne degradacije vrednot najtežje preusmeriti. Kajti če postane dajati in sprejemati podkupnino etična vrednota, je moralna obnova nemogoča. Emigrant, ki pride v tako družbo, ni uresničil svojih ciljev.

9. *Strateška migracijska politika* osnovni pogoj za uspešno ohranjanje in razvoj nacionalne identitete. Odločajo trdna nacionalna struktura, zavest, institucionalna in politična trdnost, pri tem pa število prišlekov igra drugotno vlogo, čeprav na trenutke pomembno. Gospodarska moč ima relativen pomen, saj je razlog za izseljevanje treba iskati v gospodarski šibkosti emigrantske sredine in ne toliko v gospodarski moči imigrantske sredine.

V politično nesamostojni ali neenakopravni družbi, če je struktura države večnacionalna ali brez družbeno-političnega konsenza, je nacionalna

Tango na ulici sredi Buenos Airesa.

identiteta v nevarnosti. Taka družba postane tudi gospodarsko šibkejša. Politična marginalizacija vodi v ekonomsko marginalizacijo in etnično asimilacijo. Sloga predstavlja močan odpor proti asimilaciji, zavest o lastni moči pa omejuje nevarnosti odpiranja. Družbe, ki se ograjujejo s posebnimi političnimi, gospodarskimi in administrativnimi ukrepi, se zapirajo, zato ker ne zaupajo svoji moči. Od tod do netolerantnosti je le še en korak.

10. *Povsem na koncu preostane še ena točka* Na eni strani argentinska izkušnja kaže, da se večina priseljencev asimilira že v prvi generaciji, preostanek pa v drugi in tretji. Društva in tesni stiki s staro domovino ne preprečujejo, da priseljenec postane lojalen in koristen državljan, ki prispeva k razvoju družbe. Stoletje po intenzivni politiki priseljevanja Argentina ni postala ne druga Španija ne druga Italija, še manj pa druga Britanija ali Evropa, kar so verjetno po tihem voditelji želeli.